

INTRODUCEREA INSTITUȚIEI DE ÎNVĂȚĂMÂNT CA PARTE RESPONSABILĂ CIVILMENTE ÎN LATURA CIVILĂ A PROCESULUI PENAL. ANALIZĂ CAUZĂ

Asist. univ. dr. **Ioana PĂCURARIU**
Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu
Facultatea de Drept Sibiu, avocat Baroul Sibiu

Abstract

The case submitted for review raises two issues. First, whether the parents and the teacher responsible for supervising the student can be simultaneously introduced in the civil side of the criminal trial as civilly liable parties in order to be held responsible along with the minor defendant. Second, if the supervising teacher was not identified, can the educational institution be held responsible as liable civilly party instead?

The article describes the legal framework that can be used to hold the parents, the teachers and the educational institution accountable civilly for damage caused by minor students who are criminally responsible. Also, the doctrine and the jurisprudence regarding this subject are presented.

Keywords: *civilly liable party, the tort action resulting from a crime, parents, pupils, teacher supervisor, educational institution, the basis of the obligation to supervise*

I. PRACTICĂ JUDICIARĂ

Într-o cauză aflată pe rolul Judecătoriei Sibiu¹, s-a reținut că la data de 22.01.2014, în incinta unei școli, un inculpat minor, în vârstă de 14 ani, elev în clasa a VIII-a, a pus piedică persoanei vătămate, elevă în clasa a II-a, în timp ce aceasta urca scările împreună cu colegile sale de clasă, fapt ce a determinat căderea pe scări a persoanei vătămate și ruperea dinților incisivi superiori definitivii. Totodată, persoana vătămată a suferit la nivelul corpului leziuni care au necesitat între 3-4 zile de îngrijiri medicale. Din concluziile raportului de expertiză medico-legală efectuat în cauză rezultă că funcția masticatorie a persoanei vătămate a fost afectată, fiind necesare unele intervenții chirurgicale pentru a reface dantura.

¹ Jud. Sibiu, sent. pen. nr. x27/2015, def. prin neapelare, nepublicată, Dosar nr. xx28/306/2015.

Având în vedere vârsta inculpatului la momentul comiterii faptei, în cauză a fost efectuată o expertiză medico-legală psihiatrică, concluzionându-se că inculpatul a acționat cu discernământ.

În faza de urmărire penală, procurorul a omis să introducă părțile responsabile civilmente, deși partea civilă a solicitat acest lucru.

În fața instanței, avocatul părții civile a solicitat introducerea părinților inculpatului și a profesorului responsabil cu supravegherea elevului ca părți responsabile civilmente, ca să răspundă civil în solidar cu inculpatul. Instanța a admis cererea de introducere a părinților în temeiul art. 1372 C. civ. Cu privire la introducerea institutorului responsabil cu supravegherea, instanța a formulat o adresă la unitatea școlară, în care a solicitat indicarea profesorului responsabil cu supravegherea inculpatului. Unitatea școlară a răspuns că profesorul supraveghetor nu poate fi identificat, întrucât instituția de învățământ nu avea în momentul comiterii faptei, o evidență a cadrelor didactice responsabile cu supravegherea.

Față de răspunsul primit de la instituția de învățământ, s-a decis introducerea școlii ca parte responsabilă civilmente în temeiul art. 1372 C. civ. și a prevederilor art. 7 alin. 1 din Legea Educației Naționale nr. 1/2011; instanța a motivat introducerea școlii ca parte responsabilă civilmente prin faptul că era obligatorie desemnarea de către unitatea de învățământ a unui cadru didactic care să fie de serviciu pe școală².

În cauza penală s-a încheiat o tranzacție între părți prin care inculpatul în solidar cu părinții săi s-au obligat să achite pretențiile civile, în urma acestui act de dispoziție, partea civilă, prin reprezentant legal, a retras plângerea prealabilă, iar instanța, a dispus încetarea procesului penal, în temeiul art. 396 alin. 6 C. pr. pen. raportat la art. 16 alin. 1 lit. g) C. pr. pen. și a luat act de tranzacția părților în baza art. 23 alin. 1 C. pr. pen.

II. COMENTARIU CAUZĂ

1. Noțiunea de parte responsabilă civilmente

Partea responsabilă civilmente este persoana fizică sau juridică care, potrivit legii civile, are obligația legală sau convențională de a repara în întregime sau în parte, singură sau în solidar, prejudiciul cauzat prin infracțiune și care este chemată să răspundă în proces și este parte în procesul penal (art. 86 C. pr. pen.).

Din analiza dispozițiilor art. 86 C. pr. pen. rezultă că partea responsabilă civilmente se prezintă ca un subiect pasiv secundar în procesul penal, deoarece este parte numai în acțiunea civilă care este accesorie acțiunii penale. Această parte figurează ca un terț care nu a contribuit la comiterea infracțiunii generatoare de prejudiciu, dar care va fi ținut să răspundă civil pentru paguba suferită de victima infracțiunii.

Răspunderea părții responsabile civilmente poate fi de natură legală sau convențională, iar aceasta poate răspunde singură sau în solidar și poate fi introdusă forțat în cauză sau poate interveni voluntar.

Față de persoana vătămată și celelalte două părți, partea responsabilă civilmente are o poziție autonomă, acționând alături, dar și distinct față de acestea, apărându-și

² Dosar nr. xx28/306/2015, încheierea de ședință din 04.11.2015.

propriile interese legitime, dispunând de majoritatea drepturilor de care beneficiază: inculpatul, persoana vătămată și partea civilă în cadrul laturii civile a cauzei și având posibilitatea să le exercite în limitele și în scopul soluționării acțiunii civile. Cu toate acestea, partea responsabilă civilmente nu răspunde pentru obligațiile strict personale ale inculpatului, de exemplu, plata pensiei de întreținere pentru copilul minor care nu își au cauza generatoare într-o infracțiune³.

Persoana responsabilă civilmente poate fi introdusă „forțat” în procesul penal, la cererea părții civile, în tot cursul urmăririi penale, de către procuror, fie în faza judecătii, de către instanța de judecată, până la începerea cercetării judecătorești, conform art. 21 C. pr. pen.

Introducerea părții responsabile civilmente este posibilă și după începerea cercetării judecătorești, dar se poate realiza numai cu consimțământul acesteia⁴. În cazul în care se opune introducerii, după începerea cercetării judecătorești, instanța va respinge cererea de introducere în proces ca tardivă⁵.

Participarea voluntară sau din propria inițiativă a părții responsabile civilmente vizează situația în care poate interveni în procesul penal până la terminarea cercetării judecătorești la prima instanță de judecată luând procedura din stadiul în care se află în momentul intervenției, potrivit art. 21 alin. 3 C. pr. pen. Momentul intervenției sale se justifică prin aceea că procesul penal nu trebuie să sufere întâzieri datorită unei tardive interveniri a părții în proces și este de natură să determine o mai promptă intervenție din partea acesteia⁶.

Declarația de constituire ca parte responsabilă civilmente în proces poate fi formulată în scris sau oral. În cazul în care constituirea este făcută oral, organul judiciar are obligația să consemneze constituirea de parte responsabilă civilmente. În situația în care constituirea are loc în faza de urmărire penală, organul de urmărire penală va întocmi un proces-verbal în acest sens. În cazul în care constituirea este făcută oral în fața instanței de judecată, judecătorul va lua act de constituire prin încheierea de ședință.

Pentru a participa în procesul penal în calitate de parte responsabilă civilmente este necesar ca persoana fizică să dispună de capacitate deplină de exercițiu, iar persoana juridică să dețină personalitate juridică în condițiile legii civile⁷.

³ TS, sm, d. nr. 30/1980, CD, p. 336, *apud* G. Antoniu, N. Volonciu (coord.), *Practică judiciară penală, vol. IV. Procedură penală (art.1-524 Codul de procedură penală)*, Ed. Academiei Române, București, 1993, p. 63.

⁴ M. Udrioiu, *Procedură penală. Partea generală. Sinteze și grile. Noul Cod de procedură penală*, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 85; I. Neagu, M. Damaschin, *Tratat de procedură penală. Partea generală. În lumina noului Cod de procedură penală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 210.

⁵ TS, sp. d. 1825/1979, în RRD nr. 4/1980, p. 64, *apud* G. Antoniu, N. Volonciu (coord.), *op. cit.*, p. 94.

⁶ V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C. Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală*, vol. V, ed. a II-a, Ed. Academiei Române, Ed. All Beck, București, 2003, p. 78.

⁷ G. Theodoru, *Tratat de drept procesual penal*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 169.

Calitatea de parte responsabilă civilmente încetează în cazul în care partea civilă renunță la pretențiile civile formulate. Partea responsabilă civilmente nu are dreptul să se opună în acest sens⁸.

Pot avea calitatea de parte responsabilă civilmente următoarele persoane fizice și juridice: persoanele care în temeiul legii, al unui contract ori al unei hotărâri judecătorești sunt obligate să supravegheze un minor sau o persoană pusă sub interdicție, asiguratorul de răspundere civilă, fondul de protecție al victimelor străzii, comitenții pentru prejudiciile cauzate terților prin faptele ilicite delictuale ale prepușilor, Oficiul de stat pentru Invenții și Mărci (OSIM), precum și persoanele care răspund în baza Legii nr. 22/1969 privind angajarea gestionarilor, constituirea de garanții și răspunderea în legătură cu gestionarea bunurilor agenților economici, autorităților sau instituțiilor publice.

Iar potrivit art. 24 alin. 2 C. pr. pen., în caz de deces, reorganizare, desființare sau dizolvare a părții responsabile civilmente, acțiunea civilă rămâne în competența instanței penale, dacă partea civilă indică moștenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii acestora, în termen de cel mult două luni de la data la care au luat cunoștință de împrejurarea respectivă. Termenul de două luni începe să curgă de la data la care partea civilă a luat cunoștință de această împrejurare.

În situația în care termenul de două luni este depășit, iar partea civilă nu indică moștenitorii, succesorii în drepturi ori lichidatorii părții responsabile civilmente, instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă, în temeiul art. 25 alin. 6 C. pr. pen.

În faza de urmărire penală, în cauza de față, parchetul a omis să introducă părțile responsabile civilmente, deși persoana vătămată a formulat o solicitare în acest sens și ar fi trebuit să aibă în vedere că victima infracțiunii era lipsită de capacitate de exercițiu, având vârsta de 10 ani, iar acțiunea civilă trebuia exercitată din oficiu, de către procuror, prin introducerea părților responsabile civilmente, în temeiul art. 19 alin. 3 C. pr. pen.

2. Răspunderea persoanei care în temeiul legii, al unui contract ori al unei hotărâri judecătorești este obligată să supravegheze un minor sau o persoană pusă sub interdicție

Articolul 1372 C. civ. enumeră cazurile în care răspunderea civilă delictuală intervine pentru fapta minorului sau a persoanei puse sub interdicție, indicând atât situația în care intervine răspunderea părinților pentru copiii lor minori precum și cazurile în care institutorii și meșteșugarii răspund pentru prejudiciile cauzate de elevii și ucenicii aflați sub supravegherea lor. Potrivit alin. 1 al respectivului articol, poate fi obligată la răspundere, pentru prejudiciul cauzat altuia de către un minor sau o persoană pusă sub interdicție, persoana care în temeiul legii, al unui contract ori al unei hotărâri judecătorești este obligată să supravegheze aceste persoane.

⁸ *Ibidem*, p. 171.

Acest tip de răspundere are un caracter principal, direct și autonom a cărei angajare nu depinde de existența unei eventuale răspunderi a autorului faptei ilicite și prejudiciabile și nici nu este grefată pe aceasta⁹.

Textul articolului se referă la supravegherea cu titlu permanent. Persoanele care au acceptat asumarea obligației de supraveghere a minorilor și a persoanelor puse sub interdicție, și-au exprimat, implicit și acordul de a răspunde pentru consecințele faptelor lor dăunătoare¹⁰.

Noul Cod civil nu mai impune condiția coabitării copilului minor cu părinții săi.

Persoanele responsabile pot fi indicate în funcție de actul în baza căruia exercită supravegherea minorului. Părinții sunt cei care exercită supravegherea minorului în baza dispozițiilor legale, ei fiind obligați să se ocupe de creșterea și educarea copilului lor minor, după cum dispune art. 261 C. civ.

Persoane responsabile pot fi și cele cărora le-a fost încredințat minorul prin hotărâre judecătorească. Acestea pot fi: unul dintre părinți (în cazul desființării sau desfacerii căsătoriei, a reîncredințării copilului minor) sau o rudă, o altă familie sau o instituție de ocrotire, care va avea calitatea de tutore sau curator (în cazurile prevăzute de art. 399 C. civ. și art. 7 din Legea nr. 272/2004).

Există persoane fizice sau juridice care pot fi ținute să răspundă civil și în temeiul unui contract. Prin contractul respectiv, persoanele se obligă să asigure paza și supravegherea minorilor și a persoanelor puse sub interdicție. Astfel de persoane pot fi: bonele, unitățile școlare, taberele, instituțiile de ocrotire, infirmeriile, spitalele etc.¹¹

Într-o cauză, similară cu cea supusă analizei de față, s-a stabilit că în condițiile în care minorul a săvârșit infracțiunea de furt, fiind fugit dintr-un centru de plasament, instanța de judecată, la cererea persoanei vătămate, constituită parte civilă, va stabili cine sunt institutorii cărora le revine obligația de a supraveghea minorul în afara programului zilnic de instruire, educație și muncă, și îi va introduce în cauză ca părți responsabile civilmente. Aceștia vor fi obligați la plata despăgubirilor, solidar cu minorul, în ipoteza în care se va reține că ar fi putut împiedica săvârșirea ilicitului penal dacă ar fi exercitat o strictă supraveghere a minorului sau dacă ar fi anunțat de îndată conducerea instituției de plasament despre plecarea neautorizată a minorului. În privința părinților inculpatului, deși lor nu le este imputabilă lipsa de supraveghere, instanța trebuie să examineze dacă și în ce măsură a contribuit o eventuală culpă a acestora la producerea prejudiciului, constând în deficiențe manifestate de către ei în educația copilului lor

⁹ L. Pop, *Tabloul general al răspunderii civile în textele noului Cod civil*, în *Revista română de drept privat* nr. 1/2010, p. 169.

¹⁰ F.A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei, *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 1434-1435.

¹¹ *Ibidem*, p. 1435-1436.

minor, urmând ca, în cazul constatării unei asemenea culpe, răspunderea părinților să fie angajată în solidar cu minorul. În această ipoteză, prezumția de culpă a părinților nu este bazată exclusiv pe lipsa de supraveghere, ci și pe carențele în educația copilului¹².

Victima trebuie să facă dovada cu privire la existența: prejudiciului, a faptei ilicite a minorului sau a celui pus sub interdicție și a legăturii de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciu.

Alin. 3 al art. 1.372 NCC, prevede o cauză care exonerează de la răspundere. Astfel, cel obligat la supraveghere este exonerat de răspundere numai dacă dovedește că nu a putut împiedica fapta prejudiciabilă. În cazul părinților sau al tutorilor, dovada se consideră a fi făcută dacă aceștia dovedesc că fapta copilului constituie urmarea unei alte cauze decât modul în care și-au îndeplinit îndatoririle decurgând din exercițiul autorității părintești.

Totodată, potrivit art. 1.374 alin. 1 NCC, părinții nu răspund dacă fac dovada că sunt îndeplinite cerințele răspunderii persoanei care avea obligația de supraveghere a minorului. În acest caz operează un transfer de autoritate, numai pe durata exercitării acestor atribuții, fiind angajată răspunderea altei persoane, decât părinții¹³.

Lipsa de venituri sau de avere a minorului nu are importanță la stabilirea despăgubirilor, întrucât aceasta este o chestiune de executare și nu una de fond. Reexaminarea cuantumului despăgubirilor este posibilă în situația în care s-au produs modificări în ceea ce privește întinderea pagubei, întrucât repararea prejudiciului trebuie să fie integrală. Situația este similară și în privința părinților minorului a căror răspundere este angajată, indiferent dacă au posibilități de plată pentru acoperirea prejudiciului cauzat¹⁴.

În procesul civil, pe plan delictual, răspunderea părinților nu este condiționată de existența vinovăției copilului minor sau a interzisului, nu are importanță dacă persoana respectivă era lipsită de discernământ în momentul comiterii faptei¹⁵.

În schimb, în procesul penal, dacă minorul are sub vârsta de 14 ani sau între 14 și 16 ani, dar se constată că era lipsit de discernământ în momentul comiterii faptei, se va dispune clasarea de către procuror sau instanța va pronunța achitarea întrucât există o cauză de neimputabilitate, respectiv minoritatea făptuitorului (art. 27 C. pen.), iar persoana vătămată va fi nevoită să se adreseze instanței civile cu o acțiune în pretenții.

¹² TMB, s. a II-a pen., dec. nr. 757/1991, în C. 8, p. 202-203, *apud* I. Neagu, M. Damaschin, *Codul de procedură penală, adnotat cu legislație și jurisprudență*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, *op. cit.*, p. 67.

¹³ F.A. Baias, ș.a., *op. cit.*, p. 1441.

¹⁴ G. Bonciu, *Răspunderea civilă a minorilor infractori*, în *Revista de drept penal* nr. 4/1998, p. 69.

¹⁵ G. Boroi, L. Stănculescu, *Instituții de drept civil, în reglementarea noului Cod civil*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 258.

3. Răspunderea institutorilor în solidar cu părinții ca părți responsabile civilmente

Potrivit practicii judiciare, pentru faptele elevilor vor răspunde membrii corpului didactic în a căror supraveghere se aflau elevii ce au comis fapte cauzatoare de prejudicii¹⁶.

În privința răspunderii civile delictuale a institutorului, există o triplă prezumție:

1. îndatorirea de supraveghere nu a fost îndeplinită în mod corespunzător;
2. există o legătura de cauzalitate între neîndeplinirea acestei îndatoriri și săvârșirea de către elev a faptei ilicite cauzatoare de prejudicii;
3. există vina cadrului didactic, constând în îndeplinirea necorespunzătoare a îndatoririi de supraveghere ce îi revenea.

Cele trei prezumții au un caracter relativ și pot fi răsturnate prin proba contrară.

În cadrul articolului 1.372 NCC este cuprinsă și răspunderea civilă delictuală a institutorilor, pentru faptele elevilor, reglementată anterior în art. 1000 alin. 4 C. civ. Și în acest caz trebuie să fie îndeplinite o serie de condiții:

Condițiile generale constau în: existența prejudiciului, a faptei ilicite a minorului și a legăturii de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciu.

Condițiile speciale care atrag răspunderea civilă delictuală impun necesitatea ca:

1. elevul să fie minor în momentul comiterii faptei ilicite, deoarece profesorii supraveghetori nu răspund pentru pagubele cauzate de elevii majori aflați sub supravegherea lor¹⁷;

2. fapta ilicită să fie săvârșită de elev în timpul cât se afla sau trebuia să se afle sub supravegherea cadrului didactic;

3. elevul să fi cauzat prejudiciul unei terțe persoane;

4. profesorul să nu facă dovada că nu au putut împiedica faptul prejudiciabil.

În opinia unor autori, la care achiesăm, răspunderea părinților trebuie să se raporteze la o obligație mai largă a acestora, de creștere și educare, prin urmare, se pot întâlni două soluții, fie aplicarea concurentă a răspunderii institutorilor și părinților, la săvârșirea faptei ilicite contribuind atât supravegherea defectuoasă sau lipsa supravegherii din partea institutorului, cât și carențele în educarea minorului, fie aplicarea răspunderii părinților doar cu caracter subsidiar, atunci când institutorul a dovedit că a exercitat o supraveghere corespunzătoare, care nu a putut împiedica fapta prejudiciabilă¹⁸. În cauza de față s-a optat pentru prima soluție.

În baza principiului disponibilității care guvernează și latura civilă a procesului penal, partea civilă este îndrituită să traseze cadrul procesual, și prin

¹⁶ TS, d. pen. nr. 183/1977, în RRD nr. 9/1977, apud C. Diță, *Partea responsabilă civilmente în procesul penal*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 135-136.

¹⁷ TS, C. 7, d. nr. 2334/1987, CD, p. 328, apud G. Antoniu, N. Volonciu (coord.), *op. cit.*, p. 59.

¹⁸ P. Pricope, *Răspunderea civilă delictuală*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 175.

urmare, aceasta poate să solicite introducerea ca părți responsabile civilmente, a părinților și a institutorilor, urmând să probeze că fapta s-a săvârșit în condițiile ce atrag răspunderea civilă delictuală.

În speța de față sunt întrunite toate condițiile răspunderii civile generale (existența prejudiciului, a faptei ilicite a minorului și a legăturii de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciu) și speciale deoarece inculpatul minor (14 ani) a comis infracțiunea în timp ce era în pauză și se afla în incinta școlii, iar prin faptă s-a comis un prejudiciu unei terțe persoane (elevă în clasa a II-a).

În cauză există o triplă culpă, și anume: a inculpatului pentru fapta ilicită comisă, a părinților pentru carențele educaționale, precum și a cadrului didactic constând în neîndeplinirea corespunzătoare a obligației de supraveghere.

Deoarece profesorul supraveghetor nu a putut fi identificat, s-a solicitat introducerea ca parte responsabilă civilmente a instituției de învățământ, pentru a fi obligată în solidar cu inculpatul și cu celelalte părți responsabile civilmente, respectiv părinții inculpatului la plata pretențiilor civile, deoarece s-a apreciat că cele două tipuri de răspunderi pot fi angajate simultan, fundamentul fiind cel al coexistenței culpei instituției de învățământ, deoarece nu i-a asigurat supravegherea elevului minor, cu culpa în educarea inculpatului minor din partea părinților. Fiind temeuri ale răspunderii, se pot angaja simultan.

4. Temeiul obligației de supraveghere care le revine institutorilor

Cu privire la temeiul obligației de supraveghere care îi revine cadrului didactic, se naște întrebarea dacă natura acesteia este legală sau contractuală. Doctrina cu privire la temeiul obligației de supraveghere nu este unitară, astfel:

1. În opinia unor autori, conform noii reglementări, obligația de supraveghere a minorului poate fi stabilită:(...) – în temeiul unui **contract** – când poate fi angajată răspunderea delictuală față de acele persoane fizice sau juridice angajate contractual să asigure paza și supravegherea minorilor, cum ar fi bone, unități școlare, tabere (...) etc.¹⁹

2. Într-o altă opinie, răspunderea este fundamentată pe o obligație **legală de supraveghere** ce incumbă institutorului față de elevii săi²⁰.

3. Conform unei alte opinii, profesorilor și celor asimilați lor le revine obligația **legală sau convențională** de supraveghere a minorilor cu care desfășoară activități specifice²¹.

4. Potrivit unor autori, **nu are nicio relevanță specială** dacă obligația de supraveghere este legală, contractuală sau judiciară, gratuită sau cu titlu oneros, provizorie sau de lungă durată²².

¹⁹ F.A. Baias, ș.a., *op. cit.*, p. 1435-1436.

²⁰ P. Pricope, *op. cit.*, p. 172.

²¹ C. Juguștru, *Prejudiciul. Repere românești în context european*, Ed. Hamangiu, București, 2013, n. s. p. 137.

²² L. Pop, I.F. Popa, S.I. Vidu, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile. Conform noului Cod civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 470.

5. Într-o altă opinie, obligația de supraveghere a cadrelor didactice este determinată de Legea educației naționale, nu de contractul încheiat cu părinții²³.

În opinia noastră, obligația profesorilor de supraveghere a elevilor minori rezultă din lege, astfel temeiul obligației de supraveghere va fi calificat drept legal. În acest sens, înțelegem să invocăm următoarele dispoziții legale:

- potrivit articolului 1372 alin. 1 C. civ., cel care în temeiul legii, al unui contract ori al unei hotărâri judecătorești este obligat să supravegheze un minor sau o persoană pusă sub interdicție judecătorească răspunde de prejudiciul cauzat altuia de către aceste din urmă persoane.

- art. 19 alin. 1 C. pr. pen. dispune că acțiunea civilă exercitată în cadrul procesului penal are ca obiect tragerea la răspundere civilă delictuală a persoanelor responsabile potrivit legii civile pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul acțiunii penale.

- art. 86 C. pr. pen. definește partea responsabilă civilmente ca fiind persoana fizică sau juridică care, potrivit legii civile, are obligația legală sau convențională de a repara în întregime sau în parte, singură sau în solidar, prejudiciul cauzat prin infracțiune și care este chemată să răspundă în proces și este parte în procesul penal.

- conform art. 7 alin. 1 din Legea Educației Naționale nr. 1/05.01.2011, în unitățile, în instituțiile de învățământ și în toate spațiile destinate educației și formării profesionale sunt interzise activitățile care încalcă normele de moralitate și orice activități care pot pune în pericol sănătatea și integritatea fizică sau psihică a copiilor și a tinerilor, (...)” .

- potrivit lit. b), art. 1 din Ordonanța nr. 103/1998 privind structura normei didactice în învățământul preuniversitar²⁴, norma didactică a personalului de predare din învățământul preuniversitar cuprinde: activități de pregătire metodică-științifică și activități de educație, complementare procesului de învățământ (săptămânal, 9 ore de pregătire și 3-4 ore de activități științifico-metodice, 2 ore de comunicare cu familiile elevilor, 4-5 ore de evaluare a elevilor, inclusiv prin participarea la consiliile profesionale ale școlii și ale claselor, 1 oră de dirigenție, **1-2 ore de serviciu pe școală**).

- Codul de etică pentru învățământul preuniversitar dispune în art. 7, că în vederea asigurării unui învățământ de calitate, în relațiile cu elevii, persoanele responsabile cu instruirea și educația, în mod particular cadrele didactice, au obligația de a cunoaște, respecta și aplica un set de norme de conduită. Acestea garantează în alineatul (1) literele a și b, ocrotirea sănătății fizice, psihice și morale a elevilor prin: **supravegherea permanentă a acestora pe tot parcursul activităților în școală** cât și în cadrul celor organizate de unitatea școlară în afara acesteia, în

²³ O. A. Motica, *Răspunderea persoanelor care dețin obligația de supraveghere a minorilor și a persoanelor puse sub interdicție judecătorească în temeiul unui contract în lumina prevederilor noului Cod civil*, în *Analele UVT*, seria Drept, volumul 1/2011, Ed. Universul Juridic, București, p. 171.

²⁴ M. Of. nr. 321/28.08.1998

vederea asigurării depline a securității tuturor celor implicați în aceste acțiuni; precum și interzicerea agresiunilor fizice și tratamentelor umilitoare, sub orice formă, asupra elevilor.

- Ordinul nr. 5.115/2014 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar, dispune în art. 31 alin. 6, că personalul din învățământul preuniversitar are obligația de a veghea la siguranța elevilor, în incinta unității de învățământ, pe parcursul desfășurării programului școlar și a activităților extracurriculare/extrașcolare.

- iar art. 41 din Ordinul nr. 5.155/2014, dispune că în unitățile de învățământ se organizează permanent, pe durata desfășurării cursurilor, serviciul de școală al cadrelor didactice, în zilele în care acestea au mai puține ore de curs. Numărul și atribuțiile profesorilor de serviciu se vor stabili în funcție de dimensiunea perimetrului școlar, de numărul elevilor și de activitățile specifice care se organizează în unitatea de învățământ.

5. Temeiul obligației de supraveghere care îi revine instituției de învățământ

În cauza de față, profesorul supraveghetor nu a putut fi identificat, și având în vedere dispozițiile art. 1372 alin. 1 C. civ. și art. 7 alin. 1 din Legea Educației Naționale nr. 1/2011, instanța a procedat corect prin introducerea instituției de învățământ, persoană juridică, ca parte responsabilă civilmente, deoarece unitatea de învățământ ar fi trebuit să adopte măsurile necesare prin care să împiedice activitățile care încalcă normele de moralitate și care pot pune în pericol sănătatea și integritatea fizică sau psihică a copiilor și a tinerilor.

În opinia noastră, instituția de învățământ putea fi introdusă ca parte responsabilă civilmente și în temeiul dispozițiilor art. 86 alin. 1 din Legea educației naționale nr. 1/05.01.2011, care dispun că unitățile de învățământ încheie cu părinții, în momentul înscrierii antepreșcolariilor, respectiv a preșcolariilor sau a **elevilor**, în **Registrul unic matricol**, un **contract educațional**, în care sunt înscrise **drepturile și obligațiile reciproce ale părților**. Contractul educațional-tip este aprobat prin ordin al ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului și este particularizat, la nivelul fiecărei unități de învățământ, prin decizia consiliului de administrație.

Din interpretarea dispozițiilor art. 19 alin. 1 C. pr. pen. rezultă următoarea concluzie: nu are relevanță temeiul în baza căruia partea responsabilă civilmente este chemată să răspundă (lege, contract sau hotărâre judecătorească), ci temeiul de fapt al acțiunii civile exercitate în procesul penal, respectiv împrejurarea că tragerea la răspundere civilă vizează un prejudiciu cauzat printr-o infracțiune (fapta ilicită concretă cauzatoare de prejudiciu are natură delictuală, iar nu contractuală)²⁵.

²⁵ N. Volonciu, A.S. Uzlău (coord.), R. Moroșanu, V. Văduva, D. Atasiei, C. Ghigheci, C. Voicu, G. Tudor, T.V. Gheorghe, C.M. Chiriță, *Noul Cod de procedură penală comentat*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 196.

Apreciem²⁶, că introducerea unității de învățământ ca parte responsabilă civilmente în latura civilă a procesului penal nu este contrară dispozițiilor art. 1372 alin. 1 C. civ., care se referă la un subiect nedeterminat care poate fi o persoană fizică sau juridică, obligată să supravegheze în temeiul legii, al unui contract ori al unei hotărâri judecătorești un minor și care va fi ținută să răspundă de prejudiciul cauzat altuia de către acesta, iar după cum dispune adagiul latin: „*ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*”.

Prin urmare, în cazul unității de învățământ, temeiul obligației de supraveghere **rezultă dintr-un contract**, însă acest lucru nu înlătură caracterul delictual al răspunderii civile.

Contractul educațional stipulează că scopul său este asigurarea condițiilor optime de derulare a procesului de învățământ prin implicarea și responsabilizarea părților implicate în educația beneficiarilor direcți ai educației. Trebuie subliniat că în contractul educațional tip, unitatea de învățământ figurează ca parte contractantă, nu institutorii.

Similar cu această cauză, în practica judiciară pot fi întâlnite alte două hotărâri judecătorești: decizia nr. 426/08.03.1986 a Tribunalului Suprem, secția civilă și decizia nr. 4/17.01.1977 a Tribunalului Suprem, secția penală.

6. Concluzii

Deși în cauza de față instanța a dispus încetarea procesului penal și a luat act de tranzacția intervenită între părți, speța prezintă interes pentru practica judiciară, întrucât consacră principiul potrivit căruia: institutorii răspund pentru prejudiciile cauzate de elevii minori aflați sub supravegherea lor.

Totodată, în cazul în care instituția de învățământ nu este în măsură să îl identifice pe profesorul responsabil cu supravegherea, aceasta va fi introdusă în cauză ca parte responsabilă civilmente. Soluția oferită de către instanță este ideală pentru problema semnalată de către doctrina²⁷ anterioară Marii Reforme în Justiție, respectiv: dificultatea întâmpinată de către victimă în identificarea institutorului responsabil cu supravegherea.

Potrivit statisticilor CSM, în România, în fiecare an, 4.000 de minori sunt victime ale unor infracțiuni, iar în ultimii cinci ani au fost trimiși în judecată peste 11.000 de inculpați minori și majori care au comis infracțiuni împotriva a peste 19.000 de minori²⁸; unele dintre aceste infracțiuni fiind comise în mediul școlar. Având în vedere situația sensibilă a minorilor din România, se impune îmbunătățirea măsurilor de protecție și de supraveghere a elevilor de către instituțiile de învățământ școlar și liceal, precum și introducerea în aceste instituții a educației juridice ca disciplină obligatorie.

²⁶ A se vedea în acest sens, O.A. Motica, *op. cit.*, p. 173.

²⁷ I.M. Anghel, F. Deak, M.F. Popa, *Răspunderea civilă*, Ed. Științifică, București, 1970, p. 160.

²⁸ <https://cristidaniilet.wordpress.com/tag/educatie-juridica/>.

Totodată, se impune ca, *de lege ferenda*, instituția de învățământ (școala, liceul sau colegiul) să răspundă delictual pentru prejudiciile produse prin faptele ilicite comise de elevii minori, deoarece aceasta figurează ca garant principal al supravegherii și protecției elevilor minori.

Considerăm că nu ar trebui antrenată răspunderea membrilor corpului didactic responsabili cu supravegherea deoarece aceștia sunt copleșiți de numărul elevilor care trebuie supravegheați, iar activitățile pe care sunt nevoiți să le îndeplinească, depășesc norma de învățământ și capacitatea biologică a dascălilor.

Din moment ce societatea de asigurare²⁹, instituțiile de ocrotire, spitalele și taberele pot fi introduse în proces ca părți responsabile civilmente, nu vedem ce impediment ar exista în introducerea instituției de învățământ ca parte responsabilă civilmente în procesul penal.

²⁹ ICCJ (Complet RIL), dec. nr. 1/2016.